

De Eeuwige Moeder

Verslag van het TVN-najaarsweekend op 8 en 9 oktober 2011

Op 8 en 9 oktober 2011 heeft de TVN in de Besant Hall in Naarden een najaarsweekend gehouden met als titel De Eeuwige Moeder dat, kort samengevat, als bijzonder geslaagd kan worden gekenmerkt. Sprekers waren dr. Annine van der Meer (godsdiensthistoricus en theoloog) en Sabine van Osta (voorzitter van Loge Witte Lotus te Antwerpen).

Met de sprekers was afgesproken dat Annine van der Meer vanuit haar vakgebied het thema De Eeuwige Moeder in de menselijke cultuur zou belichten en dat Sabine van Osta dit vanuit de theosofische invalshoek zou benaderen. De eerste dag werd door Annine van der Meer verzorgd en de tweede dag door Sabine van Osta, met aan het eind van de tweede dag een forum. Beide dagen werden aaneengekoppeld met de vertoning in de avonduren van de Zweedse film *As It Is In Heaven*. Hieronder volgt een korte impressie

Dag I – Annine van der Meer

Een viertal geweldige presentaties, met de aansprekende titels: *De Eeuwige Moeder als vrouwe Wijsheid (Sophia) of Bewust zijn; Vrouwe Wijsheid in de kosmos (Sophia als Archè of Begin); Vrouwe Wijsheid in Oud Israël; Vrouwe Wijsheid gaat undercover in de exoterische wereldgodsdiensten.*

Lezing I: De Eeuwige Moeder als vrouwe Wijsheid (Sophia) of Bewust zijn

Oude symboliek

Annine van der Meer geeft een uitleg over de symboliek van het Moederprincipe en de Moeder als bron van leven. Met een meditatieoefening laat zij de aanwezigen de eenheid met Moeder Aarde ervaren en tegelijkertijd ook de eenheid met het Universum. Als de Moeder een tipje van haar sluier zou oplichten, dan is duidelijk dat zij zich in tal van verschijningsvormen manifesteert, waaronder Sophia, Chochmah of Wijsheid, zo verklaart Annine. Met een PowerPoint presentatie licht zij de diverse

manifestaties van de Eeuwige Moeder in tal van afbeeldingen toe.

Andere verschijningsvormen

De Eeuwige Moeder is in een andere verschijningsvorm ook haar dochter Sophia. De godsvonk wordt omhuld in de gewaden van de ziel en vervolgens wordt de stof de laatste omhulling. Ze is ook Theosophia, Sophia, Wijsheid en de sleutel tot het Goddelijk feest. Een van de plaatjes geeft zeven zuilen aan; het zevenvoud is vaak een verwijzing naar het Moederprincipe. We zien op oude afbeeldingen en iconen nog vaak de afbeelding van de Moeder en haar Zoon, die in de Joodse en christelijke traditie de Heer wordt genoemd. Deze symboliek is gaandeweg uit de Joodse en vroegchristelijke teksten en afbeeldingen verwijderd. Het patriarchaat krijgt namelijk de overhand. Pas ten tijde van Mw. Blavatsky komt er, mede door haar aandacht voor de Eeuwige Moeder die zich onder andere manifesteert in de godin Isis én die van de vrouwenbeweging, langzaam een kentering.

De drie-eenheid

De symboliek van de Moeder heeft ook alles te maken met de drie-eenheid van Vader-Moeder-Zoon zoals we die in vele kosmologieën tegenkomen, waaronder de *Stanza's* van *De Geheime Leer* en binnen het christendom in de drie-eenheid van Vader-Zoon-Heilige Geest. In de oude wijsheidsleer van India komen we deze symboliek tegen in de vorm van de *Trimurti*. De drie-eenheid staat hier aan de basis van de schepping, of beter omvat alles: het is het principe van scheppen, in stand houden en vernietigen, dus Brahma, Vishnu en Shiva (die we in een andere vorm ook weer tegenkomen in de *OM mantra*).

Aspecten van de moeder

We zien ook verschillende aspecten van de Moeder, zoals de Maagd, de Moeder die gebaard heeft en de oudere wijze Grootmoeder, maar ook de aspecten van het spel van donker met licht, baren en bezielen. De Moeder baart de stof en in duisternis wordt het licht niet meer herkend. De Moeder is ook de hoge Sophia in de hemelen en de lage Sophia in de materie op aarde; zij is ook het derde aspect van de Sophia die aarde en hemel, donker en licht met elkaar verbindt, haar rol in de nabije toekomst. Ze wisselt als het ware van gestalte en zo komen we haar in de vele afbeeldingen ook tegen. Het zijn juist die afbeeldingen die ons zoveel informatie verschaffen want, zoals eerder gezegd, het Moeder-principe is stelselmatig uit de teksten verdwenen.

Lezing 2: Vrouwe Wijsheid in de kosmos (Sophia als Archè of Begin)

Na een korte uiteenzetting over de cirkeldans van de dansende Derwisjen en het inzicht dat wordt verschaft na het

scheuren van de voorhang voor de ark volgt een meditatie.

De meditatie begint met een concentratie op het donkere centrum van het universum, het zwarte gat. Er breekt een zee van licht door, het is als de lotus die open gaat, de oergrond waar alles één is. We zijn deel van het web, van de grote in- en uitademing. In die stemming betreden wij de tempel van Sophia. Wij kunnen kijken achter de voorhang waar wereld en tijd niet zijn.

De oermoeder

De geschiedenis van de Oermoeder is zeker tot 40.000 jaar geleden terug te voeren.

In het tijdperk van de jagers/verzamelers (40.000–10.000 voor Christus) vinden we al afbeeldingen van de Moeder. Het is de tijd van de opkomst van de *homo sapiens* (de reflectief denkende mens). De kenmerken van de Moeder zijn onder andere de vulva, de vergrote lichaamsdelen die leven en voeding schenken, de kleur rood, de arm- en lichaamshouding en de hoofdbedekking, waaronder die met zeven ringen. We kunnen dit allemaal zien op de afbeelding van de Venus van Willendorf (ca 24.000 voor Christus), waar rode oker is gebruikt om de symboliek van leven aan te geven. De vrouwelijke geslachtskenmerken worden overdreven weergegeven, omdat het symbolen van generatie en regeneratie zijn die in een mondiale vooroudercultus altijd overdreven groot worden weergegeven.

Kenmerkend bij deze en latere afbeeldingen is ook de sacrale houding waarbij de handen op of onder de borsten zijn gelegd. Ook op deze afbeelding – moeilijk zichtbaar – zijn de handen op de borsten gelegd om aan te geven dat de Moeder in eeuwigheid voeding geeft.

Venus van Willendorf

Na het einde van de IJstijd vinden we in Neolithische culturen waarin vroege landbouw bedreven wordt nog steeds Oermoederbeelden of clanmoeder-beelden terug; zij brengen de eerste moeders van de clan en grootfamilie in beeld. In talrijke beelden is zij androgyn en toont zowel mannelijke als vrouwelijke trekken. Dit staat symbool voor het egalitaire karakter van deze culturen waarin mannelijk en vrouwelijk nog met elkaar in harmonie en balans zijn. Er zijn eveneens voormoederbeelden in de Jordaanvallei en Mesopotamië gevonden. Ook in de megalithische cultuur in Europa vinden we deze terug.

Lezing 3: Vrouwe Wijsheid in Oud Israël

Het merendeel van de oude kunst uit Oude en Nieuwe Steentijd is vrouwelijk. Het mannelijke wordt vaak uitgedrukt in het symbool van de fallus of in stier- en hoornsymbolen. In India en Israël zien we de grote Moeder ook vaak terugkomen in de vorm van de driehoek, het vat, de bron, de slang, de boom, de vrucht, de bloem, enzovoort.

Via de oude Hebreeuwse religie is er een brug te slaan naar het christendom.

Het katholiek-christelijke feest van Maria Lichtmis op 2 februari verwijst naar een oud gebruik, waar het jonggeboren kind pas na 40 dagen aan het volk werd getoond.

De sacrale afbeelding van de Moeder met zijwaarts uitgestrekte handen, die zich ook vaak tot vleugels ontwikkelen, is wederom een brug naar het christendom. Er is ook de tronende Moeder, zittende in een koninklijke houding op haar troon. De achtvoudige ster is het teken van de zeven plus de één en staat voor de lemniscaat; het is het teken van balans en volmaaktheid en hoort tot de iconografie van de Moeder. Het is ook het teken van het nieuwe Begin.

In oud-Israël komen we in het beeldmateriaal juist de Vader, de Moeder en de Zoon tegen. Wat in de teksten niet meer is te vinden, komen we wel tegen in dit beeldmateriaal. De censuur is niet in staat geweest al het beeldmateriaal te wissen of vernietigen. De beeldtaal en de symbolen van de Moeder leven voort in kunst en iconografie.

Bomenverering

In boom- en steen-verering vinden we het Moederprincipe ook weer terug. Een voorbeeld is de verering van de Moeder van Oud-Israël als heilige boom die vaak zeven takken heeft; zo is er de zevenarmige boom uit Megiddo (Armageddon). Wanneer in de boom de lichten met geurende olie ontstoken worden, wordt de zevenarmige boom tot zevenvoudige kandelaar, de menora. Het is de boom van leven die verlichting en eeuwig leven schenkt; dit terwijl de baarmoeder van de Moeder als de bron van het leven wordt gezien. Dit vind je symbolisch terug in het kapsel in de vorm van een 'U' of

een hoefijzer. Dan zijn er als bloemen de lelie en de lotus, die symbool staan voor het principe van regeneratie en wedergeboorte. Ook deze symboliek staat voor de Moeder. Later worden er minder tot geen afbeeldingen meer gemaakt, omdat dit bij wet wordt verboden.

Lezing 4: De Vrouwe van Wijsheid gaat undercover in de exoterische wereldgodsdiensten

We hebben de Moeder gezien als maan- en ook als zonnegodin, en gezien hoe zij zich ook manifesteert in de boom, de roos, de lotus en in de achtvoudige ster. Het achtvoud is het teken van heiligheid en kom je in het Midden-Oosten nog vaak teken. Wanneer na 600 voor Christus de axiale tijd aanbreekt en de wereldgodsdiensten de wereld veroveren, verzwakt de positie van de vrouw en gaat Sophia of de Vrouwe van Wijsheid undercover. Toch is ze nog te herkennen in symboliek en symbooltaal. Soms zie je een slang afgebeeld, wat duidt op het teken van wijsheid.

Pas tegen het einde van de 19e eeuw komt er langzaam verandering in de onderwaardering van het vrouwelijke en de positie van de vrouw. Het Moederprincipe mag weer meedoen, wat niet in de laatste plaats te danken is aan mevrouw Blavatsky. Zij putte inspiratie uit de grote liefde voor de Moeder in India, die daar tot op de dag van vandaag in een levende traditie gekend en geëerd wordt. Ook putte zij inspiratie uit haar moederland Rusland, want sinds oude tijden is binnen het oosterse christendom de kennis over Sophia blijven voortleven. De theosofische beweging kende grote voorvechters voor rehabilitatie van de Moeder en de positie van de vrouw, zoals me-

vrouw Blavatsky en Annie Besant. An-nine van der Meer houdt nog een warm pleidooi voor *De Geheime Leer* als boek waarin juist ook de Moeder, naast de Vader en de Zoon, in het godsbeeld geïntegreerd wordt en het vrouwbeeld zo treffend naar voren komt.

Avondprogramma

In de avond wordt de Zweedse film *As It Is In Heaven* vertoond.

De wereldberoemde dirigent Daniël Daréus (Michael Nyqvist) leeft voor de muziek. Hij reist de hele wereld af om op te treden in de hoop zo zijn grote droom te kunnen vervullen. Van kinds af aan is er namelijk maar één ding wat hij met zijn leven hoopt te bereiken: Hij wil muziek maken die de harten van mensen doet openen. Zijn lichamelijke gesteldheid dwingt hem echter om van de ene op de andere dag te stoppen met zijn werk en hij besluit om terug te keren naar zijn geboorteplaats, een afgelegen dorpje in Zweden. Vroeger werd hij hier gepest maar niemand herkent hem nu, mede dankzij de andere naam die hij heeft aangenomen. Hij hoopt anoniem de rest van zijn leven te kunnen slijten, maar al snel wordt Daniël gevraagd of hij het plaatselijke kerkkoor wil leiden. Na enige aarzeling neemt hij de uitdaging aan. Vanaf dat moment leert hij de mensen uit het dorp steeds beter kennen en wordt lief en leed op elke repetitie weer gedeeld.

As It Is in Heaven gaat over het leven in een kleine gemeenschap. Iedereen kent elkaar en heeft een mening over het leven van de ander. Jong botst met oud, en conservatief met liberaal. Dirigent Daniël wandelt hier als buitenstaander binnen, maar zit er al snel middenin. Hij is dan misschien geen grote held die hard tegen

onrecht strijdt, maar weet de mensen om hem heen wel te inspireren. Hij dirigeert hen niet alleen in de muziek, maar onbewust ook in het leven. De plaatselijke dominee Stig (Niklas Falk) verliest langzaam zijn machtspositie aan Daniël en probeert alles om dit ongedaan te maken.

Aan het eind van de film is elke zanger in de eigen kracht gaan staan en heeft de grondtoon gevonden. Men komt samen in een grote concertzaal. Terwijl men in afwachting is van de komst van dirigent Daniël die op zich laat wachten omdat zijn hart het laat afweten, begint men te zingen. Er klinkt een wonderschone symfonie van klanken; de harmonie der sferen. Het is een hemel op aarde. Nu kan Daniël sterven.

Dag 2 – Presentatie *Illusie en Werkelijkheid* van J.J. van der Leeuw

Dag 2 bestaat uit drie dagdelen en een forum. Sabine van Osta bedankt Annine van der Meer; haar verhaal heeft Sabine van Osta de laatste puzzelstukjes aangeleverd om de aansluiting compleet te maken. *De Geheime Leer* staat in haar betoog centraal.

Eerste dagdeel met Sabine van Osta

De Geheime Leer

De Geheime Leer van H.P. Blavatsky (HPB) oefent nog veel aantrekkingskracht op jongeren uit, is de ervaring van Sabine van Osta. Het boek put uit de oude wijsheidstraditie, waarop ook de joodse religie, het zoroastrisme of mazdeïsme, het christendom en de Advaita-Vedanta zijn geënt. Ze geeft aan dat T. Subba Row veel bij het werk van HPB betrokken is geweest, tot het moment dat hij afscheid nam van de Theosofische Vereniging. Niettemin

ging Subba Row nadien nog verder met het publiceren van interessante theosofische werken. Geïnteresseerden kunnen de *Collected Writings* van Subba Row lezen, die zijn verzameld en geannoteerd voor Henk J. Spierenburg.

Tweede dagdeel

Subba Row

T. Subba Row (Tallapragada Subba Row) werd geboren in een (Advaita) brahmaanse familie. Zijn vader stierf toen hij een baby van zes maanden was. Hij werd door zijn oom opgevoed.

Subba Row volgde onderricht aan de Coconada Hindu School. Hij slaagde voor zijn toelatingsexamen en in 1872 ging hij naar de Madras Presidency College. Al vlug werd duidelijk dat hij een zeer intelligente student was. Hij behaalde zijn Bachelor of Arts in 1876. Later dat jaar werd hem door T. Madhava Row een baan aangeboden bij de High Court of Baroda State. Hij bleef er een jaar en keerde daarna naar Madras terug. Hij studeerde rechten en behaalde een jaar later zijn Bachelor of Law. Om ervaring op te doen ging hij werken bij Grant en Laing en werd pleiter aan de High Court in 1880.

Zijn werk nam heel wat tijd in beslag en werd stilaan winstgevend. Subba Row kon zijn interesse voor filosofie echter niet weerstaan.

HPB deed een poging om Oost en West voor het eerst met elkaar te verbinden. Ze schreef daartoe onder andere *De Geheime Leer*. Subba Row zou de conceptteksten van dit boek corrigeren. Hij had echter grote moeite met de conceptteksten, omdat ze naar zijn mening vol met fouten stonden. HPB is deze teksten meteen gaan corrigeren, maar Subba Row haakte uiteindelijk af. Hij verliet de Theosofische Vereniging en overleed in 1890.

Discussie

Hierna gaat Sabine van Osta in op een aantal begrippen uit *De Geheime Leer*, waarop een levendige discussie ontstaat. Het voert te ver om hier alles weer te geven. Interessant is dat zij *Mulaprakriti* vergelijkt met de Eeuwige Moeder. Hierin is een duidelijke verbinding gelegd met de vorige dag.

Sabine van Osta citeert niet alleen uit *De Geheime Leer*, maar ook uit de werken van Subba Row en uit *De Wereldmoeder* van Charles W. Leadbeater. Ze stelt dat God in openbaring tweevoudig is: geest en stof, leven en substantie. *Mulaprakriti* is de sluier. Het is niet de stof, maar de potentiële kern van stof, de ruimte binnen de ruimte.

Ook hier is er een duidelijke verbinding met de oude moedersymboliek, waar Annine van der Meer op dag één over sprak (zie deel 2 van dag 1).

Verder gaat Sabine van Osta in op de verschillende verdelingen van de natuur die de wijsheidsleer onderkent. Er is een mannelijke of bewustzijnskant en vrouwelijke of stoffelijke kant. Creatie en vormgeving vullen elkaar hier aan.

Derde dagdeel

Sabine van Osta spreekt verder over de polariteiten, waar ze het heeft over *Purusha* en *Prakriti*, die altijd plus en min vormen, in feite ook het mannelijke en vrouwelijke.

Merkwaardig is dat in de Engelse versie van *De Geheime Leer* de eeuwige ouder met *her* wordt aangeduid. Heeft de schrijfster hier bewust het vrouwelijke principe willen aangeven? In het Engels had ook het voornaamwoord *it* gebruikt kunnen worden. Maar uit 'het', kan niets voortkomen, aldus Sabine van Osta.

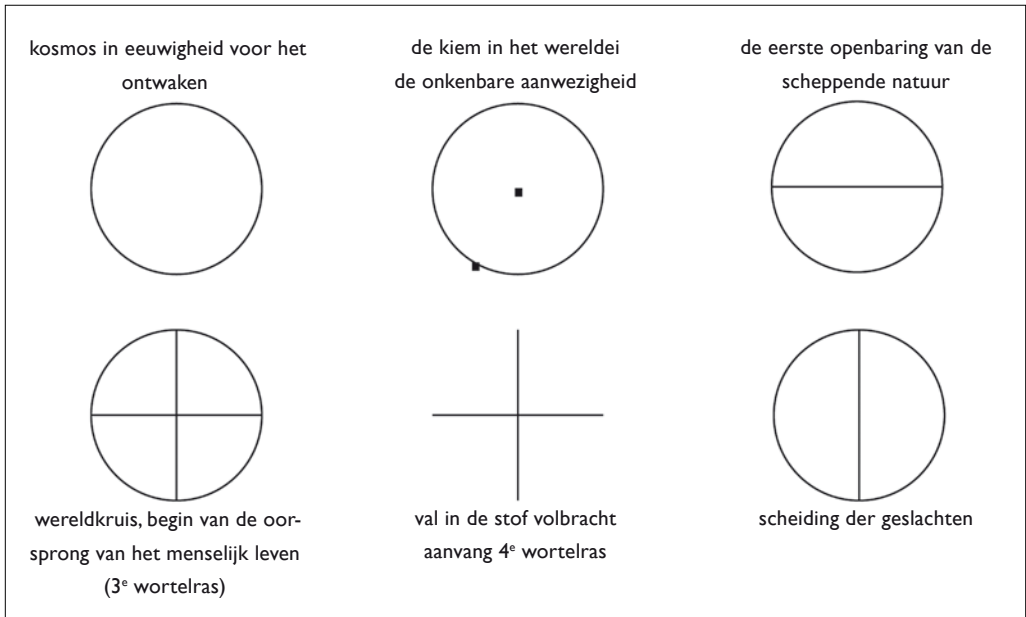
Symboliek van het ontstaan

Sabine van Osta licht de symboliek van het ontstaan van de kosmos toe aan de hand van de Proloog van *De Geheime Leer* (het Archaïsche handschrift op de bundel palmladeren).

Hieronder een kort overzicht

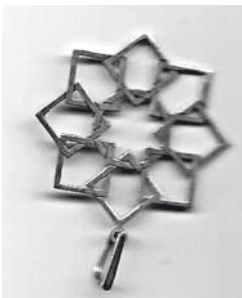
De eerste cirkel stelt de ruimte voor waarin de schepping mogelijk wordt gemaakt (een verwijzing naar het *Zim Zum* uit de joodse filosofie, *HvA*). De tweede cirkel staat voor *Mulaprakriti* (door haar aangehaald als de oergrond van de moedernatuur). De derde cirkel stelt de onbevleete moedernatuur voor. De vierde het wereldkruis, de manifestatie van het 3^e wortelras. De vijfde de val van de mens in de stof en de aanvang van het 4e wortelras. De zesde cirkel benoemt Sabine niet, maar gaat over naar het Tau-kruis in de cirkel.

De symboliek van de cirkels vinden we deels terug in de *swastika*. Zowel de links- als de rechtsdraaiende *swastika*, die de vrouwelijke en mannelijke aspecten zijn van één en hetzelfde. In de vierde cirkel kan met enige moeite

wel een *swastika* gezien worden.

De symboliek van heiligheid wordt vaak uitgedrukt in gebouwen met acht hoeken (de Rotskoepel) of een achtvoudige ster. Hieronder is een sieraad met de achtvoudige ster afgebeeld, zoals die veel in Armenië voorkomt (HvA).

achtvoudige ster

Het is overigens opmerkelijk dat in oude tijden de vrouwelijke godheden ‘heiliger’ waren dan de mannelijke, aldus Sabine van Osta. Ook hier is aansluiting te vinden met de onderzoeken van Annine van der Meer. De moedersymboliek staat eveneens voor de regeneratie. Het gaat hier om de duisternis waarin het zaad wordt

geplant, dat later ontkiemt en zich naar het licht wendt.

De vrucht groeit in de moederschoot en niet in het licht. Sabine van Osta herkent in deze symboliek ook die van inwijding en loslaten: een onafscheidelijke tweeling. Ze heeft het over een offergang van loslaten en de inwijding die daarop kan volgen (een duidelijke verwijzing naar het huidige consumen-tisme en zijn vervuiling: minder consumeren is loslaten en betekent minder vervuiling. Het is het mooiste cadeau van *Prakriti* aan *Purusha*, aldus Sabine van Osta.

Middagprogramma: het forum

De twee dagen worden afgesloten met een forum, waarvoor iedereen vooraf schriftelijke vragen heeft kunnen indienen. In een levendige sfeer wordt het merendeel der vragen beantwoord. Tot slot worden beide spreeksters bedankt voor hun bijdrage aan het najaarsweek-end 2011.

Verslag: Hans van Aurich